

АНАЛІЗ ЗАРУБІЖНОГО ДОСВІДУ У СФЕРІ ФОРМУВАННЯ КОРПОРАТИВНОЇ ДОБРОЧЕСНОСТІ ПЕРСОНАЛУ МИТНОЇ СЛУЖБИ

Христинченко Є.О.,
аспірант Науково-дослідного інституту публічного права
ORCID: 0009-0003-3084-7085

Христинченко Є.О. Аналіз зарубіжного досвіду у сфері формування корпоративної доброчесності персоналу митної служби.

У статті проаналізовано зарубіжний досвід формування корпоративної доброчесності персоналу митних служб провідних держав світу, а також його значення для підвищення ефективності та прозорості митного адміністрування. Здійснено аналіз основних принципів, інституційних механізмів та практичних заходів, спрямованих на зміцнення етичних стандартів, запобігання корупції та розвиток культури доброчесності серед митних службовців.

Особливе значення у формуванні корпоративної доброчесності персоналу митних служб має адаптація та імплементація міжнародних стандартів з урахуванням національного законодавчого та соціокультурного контексту. Такий комплексний підхід сприяє сталому підвищенню довіри суспільства до митних інституцій і зміцненню їх конкурентоспроможності на міжнародній арені. Саме тому, окрема увага у статті приділена вивченню міжнародних стандартів і рекомендацій, зокрема документів Всесвітньої митної організації (WCO), Організації економічного співробітництва і розвитку (OECD) та Ради Європи, які слугують базисом для формування антикорупційної політики та корпоративної етики митних органів. Проаналізовано конкретні практики таких країн, як Німеччина, Франція, країн Європейського Союзу, що включають застосування кодексів поведінки, внутрішніх систем контролю, навчальних програм та інноваційних технологій для мінімізації корупційних ризиків.

У статті розглядаються та аналізуються функції корпоративної доброчесності, що забезпечують відповідність діяльності митних служб міжнародним стандартам. Підкреслюється роль кадрової політики та кваліфікаційних процедур у формуванні доброчесного персоналу, а також значення прозорості і громадського контролю для підтримки довіри до митних інституцій.

Результати дослідження можуть бути використані для удосконалення національного законодавства та практики у сфері митного адміністрування, підвищення рівня корпоративної доброчесності в Україні і забезпечення її інтеграції до європейського та світового співтовариства.

Ключові слова: корпоративна доброчесність, митна служба, зарубіжний досвід, антикорупційні механізми, етика державної служби.

Khrystynchenko Y.O. Analysis of foreign experience in the field of forming corporate integrity of customs service personnel.

The article examines foreign experience in forming corporate integrity of customs service personnel of leading countries of the world, as well as its significance for increasing the efficiency and transparency of customs administration. The analysis of the basic principles, institutional mechanisms and practical measures aimed at strengthening ethical standards, preventing corruption and developing a culture of integrity among customs officials is carried out.

Of particular importance in the formation of corporate integrity of customs service personnel is the adaptation and implementation of international standards, taking into account the national legislative and socio-cultural context. Such a comprehensive approach contributes to the sustainable increase in public trust in customs institutions and the strengthening of their competitiveness in the international arena. That is why, special attention in the article is paid to the study of international standards and recommendations, in particular, documents of the World Customs Organization (WCO), the Organization

for Economic Cooperation and Development (OECD) and the Council of Europe, which serve as the basis for the formation of anti-corruption policy and corporate ethics of customs authorities. Specific practices of countries such as Germany, France, and the European Union are analyzed, including the use of codes of conduct, internal control systems, training programs, and innovative technologies to minimize corruption risks.

The article examines and analyzes the functions of corporate integrity that ensure that customs services comply with international standards. The role of personnel policy and qualification procedures in the formation of honest personnel is emphasized, as well as the importance of transparency and public control in maintaining trust in customs institutions.

The results of the study can be used to improve national legislation and practice in the field of customs administration, increase the level of corporate integrity in Ukraine, and ensure its integration into the European and world community.

Key words: corporate integrity, customs service, foreign experience, anti-corruption mechanisms, civil service ethics.

Постановка проблеми. Корпоративна доброчесність персоналу митної служби є ключовим чинником забезпечення ефективності державного управління, протидії корупції та дотримання міжнародних стандартів митного регулювання. В умовах прискореної євроінтеграції та імплементації антикорупційних нормативів існує актуальна потреба у глибокому правовому аналізі функцій корпоративної доброчесності.

Варто наголосити, що недосконалість наявних діючих механізмів контролю та відсутність ефективних санкцій за порушення етичних стандартів посилюють ризики зловживань і сприяють зниженню рівня довіри з боку громадськості та бізнесових структур до митних органів. Відтак, питання забезпечення прозорості, етичності та відповідальності персоналу митної служби лишається одним з найважливіших у контексті реформування митного адміністрування України.

Особливої актуальності набувають завдання нормативного закріплення ключових принципів доброчесності, розробки та впровадження дієвих механізмів контролю за поведінкою митників, а також визначення системи відповідальності за порушення етичних норм. Окрім того, критично важливо адаптувати найкращі міжнародні практики формування корпоративної доброчесності з урахуванням національного контексту.

Недобросесна поведінка окремих працівників митної служби може призводити до значних економічних втрат, посилювати корупційні ризики та стимулювати розвиток тіньових схем у зовнішньоекономічній діяльності. Отже, питання корпоративної доброчесності вимагає подальших наукових досліджень і розробки ефективних юридичних механізмів її забезпечення.

Метою дослідження є аналіз та з'ясування особливостей зарубіжного досвіду у сфері формування корпоративної доброчесності персоналу митної служби.

Стан опрацювання проблематики. Питання корпоративної доброчесності та антикорупційних заходів у митній сфері є одним із ключових напрямів реформування державної служби в Україні. У своїх дослідженнях українські науковці Є.В. Додіна, О.О. Дудорова, І.Г. Бережнюк, С.В. Ківалов, М.І. Мельник, Г.І. Богуш, В.А. Тимошенко, Д.О. Олійник звертають увагу на визначення функцій корпоративної доброчесності, її правове забезпечення та вплив на ефективність митних органів. Зокрема, аналізуються роль кодексів поведінки, механізми внутрішнього контролю та кадрової політики, спрямовані на підвищення рівня доброчесності та професіоналізму.

Проте, незважаючи на наявність досліджень у сфері загальної антикорупційної політики, в українській науці майже відсутній системний аналіз зарубіжного досвіду формування корпоративної доброчесності персоналу митних служб. Відсутність таких праць обмежує можливості адаптації перевірених міжнародних практик до національних умов і потребує нагального подальшого наукового вивчення і розробки відповідних рекомендацій, що також підтверджує актуальність теми даної статті.

Варто наголосити, що міжнародні стандарти і рекомендації, зокрема Всесвітньої митної організації (WCO), Організації економічного співробітництва та розвитку (OECD) та Ради Європи, пропонують комплексні підходи до формування культури доброчесності, які включають впровадження кодексів етики, систем внутрішнього контролю, оцінки доброчесності персоналу і сучасних цифрових технологій. Запозичення та адаптація цих механізмів до національної митної сфери є актуальним завданням для підвищення прозорості, законності та довіри до митних органів.

Таким чином, проблема системного впровадження корпоративної доброчесності в митній службі України та врахування кращих зарубіжних практик потребує детального наукового дослідження, що стане підґрунтям для подальших реформ і підвищення ефективності митного контролю.

Виклад основного матеріалу. Корпоративна доброчесність є важливим чинником ефективної діяльності митних органів, сприяє запобіганню корупції, підвищенню рівня довіри бізнесу та громадськості до державних структур. У світлі євроінтеграції та реформування Державної митної служби України особливого значення набуває вивчення зарубіжного досвіду щодо формування корпоративної доброчесності персоналу митних служб.

Важливо наголосити, що корпоративна доброчесність персоналу митної служби виступає основою прозорості, законності та відповідності державного митного регулювання світовим стандартам. У багатьох державах важливу роль у формуванні культури доброчесності відіграють комплексні системи нормативно-правового регулювання, навчальні програми, внутрішній контроль та технологічні інновації. В Україні ж, незважаючи на прогрес у реформуванні, залишається актуальним питання адаптації ефективних зарубіжних моделей для посилення боротьби з корупцією у митній сфері.

Корпоративна доброчесність є важливим чинником ефективної діяльності митних органів, сприяє запобіганню корупції, підвищенню рівня довіри бізнесу та громадськості до державних структур. У світлі євроінтеграції та реформування Державної митної служби України особливого значення набуває вивчення зарубіжного досвіду щодо формування корпоративної доброчесності персоналу митних служб [1].

Корпоративна доброчесність персоналу митної служби виступає основою прозорості, законності та відповідності державного митного регулювання світовим стандартам. У багатьох державах важливу роль у формуванні культури доброчесності відіграють комплексні системи нормативно-правового регулювання, навчальні програми, внутрішній контроль та технологічні інновації. В Україні ж, незважаючи на прогрес у реформуванні, залишається актуальним питання адаптації ефективних зарубіжних моделей для посилення боротьби з корупцією у митній сфері.

Варто зазначити, що наразі в Німеччині структура митного управління даної країни складається з трьох рівнів. Найвищим федеральним органом є Федеральне міністерство фінансів, тоді як вищим федеральним органом, що налічує понад 7 тисяч працівників, виступає Федеральне митне управління (Generalzolldirektion). До місцевого рівня належать Головні митні управління (Hauptzollämter) та підпорядковані їм митні підрозділи. Особливістю німецьких митних органів є їх широкі функціональні повноваження, які включають виконання завдань податкової поліції, автомобільної інспекції та прикордонних військ. Зокрема, Федеральне митне управління Німеччини:

проводить контрольні й оперативно-розшукові заходи, забезпечує нагляд за торгівельними операціями з країнами, що не входять до Європейського Союзу, а також контролює дотримання заборон і обмежень щодо переміщення через кордон таких товарів, як зброя, радіоактивні матеріали, порнографія, а також справляє податок на обіг та податок з власників автотранспорту;

самостійно або у співпраці з Федеральною прикордонною службою Німеччини здійснює поліцейський контроль безпосередньо в пунктах пропуску на кордоні та за їх межами;

у взаємодії з Федеральним відомством праці Німеччини бореться з нелегальним працевлаштуванням і контролює виконання обов'язкових умов праці у таких галузях, як будівництво та морське судноплавство.

Корпоративна доброчесність персоналу митної служби Німеччини ґрунтується на комплексній системі нормативного регулювання, внутрішнього контролю та етичних стандартів, що відповідають високим вимогам ЄС і міжнародних інституцій.

Митна служба Німеччини належить до однієї з найбільш структурованих і технологічно оснащених систем у Європі. Вона функціонує в межах Федерального митного управління (Generalzolldirektion) і складається з трьох рівнів: федерального, вищого федерального та місцевого. Серед основних повноважень митних органів — контроль за переміщенням товарів, боротьба з контрабандою, запобігання нелегальній трудовій діяльності, а також боротьба з фінансуванням тероризму [4, с. 124].

Отож, корпоративна доброчесність серед персоналу у німецькій митній службі забезпечується через:

нормативно-правові акти, зокрема Митний кодекс ЄС і національне законодавство, що регламентують етичні стандарти і функції митних органів.

систему внутрішнього аудиту і контролю, яка включає перевірки відповідності працівників етичним нормам та професійним стандартам.

навчальні програми і підвищення кваліфікації, що передбачають комплексне ознайомлення персоналу з питаннями етики, законності та протидії корупції.

технологічні рішення, що мінімізують людський фактор, знижуючи ризики зловживань.

Чітку систему відповідальності за порушення норм доброчесності, що включає дисциплінарні та кримінальні санкції.

За результатами перевірок боротьба з корупцією у митних органах Німеччини є надзвичайно ефективною й передбачає широке використання мобільних груп та спеціалізованих структур для виявлення порушень та запобігання їм. Вплив таких заходів тісно пов'язаний із зміцненням довіри бізнесу та громадськості.

Щодо питання формування корпоративної доброчесності персоналу митної служби Франції, то варто зазначити наступне. Митний контроль у регіонах Франції здійснюється через розподіл обов'язків між митними бюро, які складаються з інспекторів, контролерів та працівників із питань правопорушень, підпорядкованих фінансовому управлінню. Французькі митні органи виконують три ключові функції: фіскальну, економічну та правоохоронну. Щороку митна служба приносить державному бюджету Франції близько 70 мільярдів євро, що становить приблизно 15% від загального бюджету країни. Водночас французьку митницю вважають однією з найжорсткіших у рамках Європейського Союзу. Виконуючи завдання захисту як економічних інтересів, так і інших важливих державних функцій, митна служба Франції прирівнюється до таких правоохоронних органів, як прокуратура і поліція [1].

У контексті корпоративної доброчесності, митна служба Франції приділяє значну увагу формуванню етичної культури серед свого персоналу. Запроваджено суворі кодекси поведінки, які визначають норми професійної етики та відповідальність співробітників за дотримання принципів чесності, об'єктивності і прозорості. Для підтримки та розвитку корпоративної доброчесності у митників регулярно проводяться тренінги та навчальні програми, спрямовані на підвищення обізнаності щодо протидії корупції та недобросовісним практикам. Окрім того, функціонує система внутрішнього контролю, що включає аудит, моніторинг дотримання етичних норм та розслідування випадків порушень. Цей комплекс заходів дозволяє не лише зберігати високі стандарти доброчесності, а й підтримувати довіру громадськості до митної служби Франції [3].

У Європейському Союзі питання корпоративної відповідальності персоналу митної служби є важливою складовою системи управління митними органами. Корпоративна відповідальність охоплює дотримання етичних стандартів, прозорість, а також виконання посадових обов'язків із належною професійною відповідальністю. Це включає контроль за дотриманням принципів чесності, об'єктивності, рівного ставлення до суб'єктів зовнішньоекономічної діяльності, заборону на використання службових повноважень у власних інтересах та недопустимість корупційних практик.

Для підтримки корпоративної відповідальності в митних службах країн ЄС діє низка правових і організаційних механізмів. Зокрема, модельний Кодекс поведінки державних службовців, затверджений у межах Рекомендацій Комітету міністрів Ради Європи, служить основою для формування етичної культури, що передбачає підзвітність і відповідальність за дотримання встановлених норм.

Важливими елементами є систематичний внутрішній контроль, регулярний аудит діяльності, а також підвищення кваліфікації персоналу через навчальні програми з питань етики та антикорупційної сфери. Усвідомлення необхідності корпоративної відповідальності сприяє не лише запобіганню корупції, а й зміцненню довіри громадськості до державних митних інститутів.

Водночас Європейська митна організація (WCO) та інші міжнародні ініціативи, як-от Антикорупційна програма сприяння доброчесності (A-CIP), підтримують країни-члени у впровадженні кращих практик відповідальності та прозорості. Вони наголошують, що відповідальність митних службовців є ключем до стабільності бізнес-середовища та ефективного митного контролю [3].

Таким чином, корпоративна відповідальність у митних службах ЄС є комплексною системою, яка об'єднує нормативно-правове регулювання, внутрішній контроль, професійний розвиток і культуру етики, що разом забезпечують прозорість та ефективність митної діяльності.

Висновки. Корпоративна доброчесність є одним із фундаментальних чинників забезпечення ефективної, прозорої і законної діяльності митних органів. Вона сприяє не лише боротьбі з корупцією, але й зміцненню довіри бізнесового середовища та суспільства до державних інституцій. У сучасних умовах європейської інтеграції та реформування Державної митної служби України особливо важливим є системний аналіз і адаптація кращих зарубіжних практик у цій сфері.

Досвід Німеччини, яка має триступеневу структуру митного управління на базі Федерального міністерства фінансів, Федерального митного управління та місцевих Головних митних управлінь, демонструє роль комплексної системи, що поєднує нормативно-правове регулювання, суворий внутрішній контроль, навчальні програми із етики та використання технологій для мінімізації людського фактору. Така система дозволяє ефективно контролювати переміщення товарів і запобігати корупційним практикам, що підвищує рівень довіри з боку бізнесу і громадськості.

Французька митна служба відома своїми суворими вимогами та жорсткими заходами, що спрямовані на фіскальний контроль, економічний нагляд і правоохоронну діяльність. Формування корпоративної доброчесності у Франції відбувається через суворі кодекси поведінки, регулярні тренінги та внутрішній аудит, що разом створює ефективний інструментарій підтримки етичної культури та забезпечення прозорості.

Регіональний контекст Європейського Союзу свідчить про впровадження стандартів корпоративної відповідальності, які підкреслюють дотримання етичних норм, підзвітність, рівність у ставленні до суб'єктів ЗЕД та недопустимість корупції. Для цього служби митниці застосовують модельні кодекси поведінки, механізми постійного контролю та аудиту, а також системні програми підвищення кваліфікації. Міжнародні ініціативи, зокрема програми Всесвітньої митної організації, підтримують ці процеси, наголошуючи на ключовій ролі корпоративної відповідальності у забезпеченні стабільності та ефективності митного контролю.

Таким чином, формування корпоративної доброчесності персоналу митної служби є ключовим чинником забезпечення ефективності, прозорості та законності діяльності митних органів. Зарубіжний досвід про відсутність комплексного підходу, що включає нормативно-правове регулювання, систему внутрішнього контролю, навчальні програми для підвищення кваліфікації працівників та впровадження сучасних технологій. Важливою складовою є також активне застосування антикорупційних механізмів та розвиток культури етики і відповідальності серед персоналу.

Інтеграція міжнародних стандартів і рекомендацій у національну практику сприяє підвищенню рівня корпоративної доброчесності, що, за своєю чергою, зміцнює довіру бізнесу та громадськості до митних установ. Забезпечення прозорості та підзвітності персоналу, чітке регулювання відповідальності за порушення етичних норм, а також системний нагляд є суттєвими складними ефективної антикорупційної політики в митній сфері.

Отже, адаптація та впровадження кращих міжнародних практик у сферу корпоративної доброчесності є необхідною умовою модернізації митної служби будь-якої країни та підвищення її функціональної швидкості у відповідності до сучасних викликів і тенденцій світового розвитку.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Гуцул І.А. Митна політика зарубіжних держав: навч. посіб. Тернопіль: ТНЕУ, 2018. 198 с.
2. Дрешпак В.М., Антонова О.В., Ковальов В.Г. Формування професійних компетентностей посадових осіб митних органів в умовах трансформації моделі публічної служби в Україні. *Публічне управління та митне адміністрування*. 2023. № 3. С. 82–88.
3. Митна енциклопедія: у 2 т. / редкол.: І.Г. Бережнюк (відп. ред.) та ін. Хмельницький: ПП Мельник А.А., 2013. Т. 2. 536 с.
4. Петрова І. Митна служба Німеччини в інтегрованій системі митних служб Європейського Союзу. *Підприємництво, господарство і право*. 2019. № 1. С. 121–126.
5. Співак І.В. Упровадження стандартів митної етики та доброчесності як один з основних напрямів розвитку антикорупційної політики держави в митній сфері. *Вісник Національного технічного університету України «Київський політехнічний інститут»*. Політологія. Соціологія. Право. 2019. № 3. С. 267–273.
6. Управління та розвиток персоналу. *Державна митна служба України*. URL: <https://customs.gov.ua/en/upravlinnia-personalom>.

7. Ченцов В.В. Особливості державного управління митними органами в Європейському Союзі: структурно-функціональний аналіз. *Теорія та практика державного управління*. 2009. Вип. 2 (25). С. 1–8.
8. Integrity. *World Customs Organization*. URL: <https://www.wcoomd.org/en/topics/integrity.aspx>.